

ASKERİ MÜDAHELE VE NEOLİBERAL TERÖR

BOSNA-HERSEK ÖRNEĞİ

AKİF AVCI¹

ÖZET

Bosna-Hersek iç Savaş'ında yaşanan olayların askeri müdahale kapsamında ele alınacağı bu çalışmada, çatışma esnasında ve sonrasında meydana gelen olayların neoliberalizm ile ilişkileri kurulacak, NATO müdahalesi sonrası oluşan yeni düzenin temel sac ayakları ve sonuçları üzerinde durulacaktır. Terörizm çalışmalarında göz ardı edilen ekonomik sebeplere ağırlıklı olarak yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Askeri Müdahale, Neoliberalizm, Terörle Mücadele, Bosna-Hersek, Dayton Anlaşması.

BÖLÜM I

Ne medeniyetler çatışması idi

Ne de tarihin sonu.

1.GİRİŞ

Bosna-Hersek iç savaşı, nedenleri ve sonuçları itibariyle hem bölgesel hem de küresel etki ve sorunlara sebep olması hasebiyle incelenmesi ve incelenirken de geleneksel anlatıların dışına çıkılması gereken bir sorun olarak ele alınmalıdır. Bosna-Hersek'te yaşanan olaylar Yugoslavya'nın dağılma sürecinde önemli bir basamak oluşturmuştur. Bu yaşananlar kimine göre kıyım, kimine göre soykırım, kimine göre katliam ve kimine göre de etnik çatışma olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, Soğuk Savaş sonrası bütün dünyaya yayılmaya başlayan neoliberal politikaların etkisi ve sonucu olarak adlandırılmalıdır. Balkan coğrafyası, özelde Yugoslavya'nın hakimiyeti altında bulunan bölge, soğuk savaş esnasında ve sonrasında ABD ve kapitalizminin ulaşmakta sorun yaşadığı, etnik farklılıkların fazlaca bulunduğu ve bu farklılıklara yapılan atıfların soğuk savaş sonrasında daha da fazla gündeme geldiği bir alan olması nedeniyle dikkate değer bir öneme sahiptir.Yaklaşık olarak üç yıl süren çatışmaların sonucunda üç yüz bin kişi hayatını kaybetmiş ve bir milyona yakın insanda mülteci durumuna düşmüştür (Dönmez ve Yalçın,2008). Çalışmamızda *insani müdahale* adı altında NATO'nun

¹ Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

yaptığı müdahalelerin bir örneği olan Bosna-Hersek iç savaşı, geleneksel anlatıların dışına çıkılarak analiz edilecek ve tarihsel anlatılardan ziyade, sebep sonuç ilişkisi perspektifinde irdelenecektir. Geleneksel anlatıların dışına çıkılmasından kasıt, buradaki çatışmanın etnik, dini, siyasi ya da bölgesel sebeplerden kaynaklandığını iddia eden çalışmalardan farklı olarak, Bosna’da yaşanan krizin sonucunda meydana gelen olayların akabinde hangi aktörlerin kazanç sağladığı, “terörist” grupların nasıl ve hangi amaç doğrultusunda kullanıldığını ve çatışmanın ardından oluşturulan düzenin yansımaları üzerinde yoğunlaşılacaktır. Bosna-Hersek iç savaşı kimlik ve dinsel temelli bir çatışma olarak görünmektedir. Dinsel ve etnik kökenlerle atıfta bulunarak yapılan “yeni terörizm” (Oyan Altuntaş, 2009) tanımı olayların iktisadi ve siyasi boyutuyla ilgilenmez. Ayrıca bu çatışma bölgesel olarak adlandırılrsa da aşağıda yapılacak inceleme ve analizler sonrasında hem sadece etnik temelli olmadığı hem de NATO müdahalesinden sonra çatışmanın bölgesel boyutu aşp evrensel düzeyde bir çok aktörü etkilediğini göreceğiz.

BÖLÜM II

2.1 Kısa Bir Tarih

*“Balkanların dışında
Balkanlar’ı yöneten, Doğuda Rusya’yi Batıda
Avrupa’yı tehdit edecek güce sahiptir”. (Sander, 2008)*

Yugoslavya 1948 yılında doğu blokundan ayrılarak bağlantısızlar grubu olarak adlandırılan gruba dahil olmuştur ve politikalarını da bu yönde belirlemiştir. 1980 yılında Tito’nun iktidara gelmesi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği dağılıp tek kutuplu dünya sistemine geçilmesiyle bu süreç sona ermiştir. Geleneksel anlatılarda ve tarihi kaynaklarda Bosna Hersek bunalımının 1986 yılında yayınlanan bir memorandum ile başladığı ve Yugoslavya’nın ilk olarak Kosova’nın özerkliğini tanımadığını ilan etmesi üzerine olayların şekillendiği anlatılmaktadır(Vatansever, 2011). Bu, klasik iktisatçıların yaptığı tanımlarda “ceteris paribüs” ("Diğer tüm durumlar sabitken" anlamına gelen bu kalıp, hemen hemen tüm bilimlerde kullanılan bir analiz yöntemidir.) olarak adlandırılan kavramsal çelişki ile aynı doğrultudadır. Geleneksel tarih anlatısında diğer etkenler (ekonomik, sosyal, güvenlik) göz ardı edilirken salt siyasi ve etnik temeller üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Yaşanan olayların, bu çalışmadaki tarih okumasına göre şekillenmesi şu şekilde olmuştur. 1960 ve 1980 yılları arasında Yugoslavya, Arnavutlar, Macarlar, Sırlar, Makedonlar,

Hırvatlar ve Mısırlıların oluşturduğu bir etnik yapılanma içindeydi ve refah seviyesi yüksek bir şekilde yaşayan bir toplum olarak adlandırılmaktaydı. 1970'lerde yaşanan ekonomik kriz ile birlikte Yugoslavya batıya borçlanmaya ve ekonomisi giderek gerilemeye başladı. Batıya borçlanma İMF ve Dünya bankasının sağladığı krediler aracılığıyla gerçekleşmekteydi. Artık neoliberal politikalar Yugoslavya'nın da kapısına dayanmıştı. Alınan borçların geri ödemesi bahanesi ve yapılandırma adı altında İMF, Hırvat, Sırp ve Boşnak federatif bölgelerine müdahale etmeye başladı. Uluslararası örgütlerin yapılandırma reformuna en büyük tepki Sırp'lardan gelmekte idi. Almanya, İngiltere, ABD ve diğer müttefikler, Doğu Avrupa'daki son sosyalist kale olan Yugoslavya'yı bölmek için bu plana dahil olmuş ve bu planı yürütmüşlerdir. 1991 yılında, federatif bölgelerde seçimlerin yapılmasına izin verilmezse ABD, Yugoslavya'yı yapılan yardımların kesilmesi ile tehdit etti (Jay,2006, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=2138>, 16 Nisan 2012'de erişildi.). Yugoslavya federasyonu içerisinde bulunan devletler dönemin modasına uygun olarak tek tek bağımsızlıklarını ilan etmeye başlayınca Balkanlar'ın alışlagelmiş tarihi bir kez daha tekerrür etti ve Balkanlar, büyük güçlerin mücadele alanı, çıkar sahası haline gelmiştir. 1991 senesinde Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarını ilan etmesi üzerine çatışmanın fitili ateşlenmiş ve 1992 senesinde Bosna-Hersek'in de bağımsızlığını ilan etmesi üzerine büyük oyun başlamıştır. Çatışmaların devam ettiği süreçte, ABD başkanı Clinton ambargo kararını delen gruplara ses çıkarmamıştır ayrıca ABD politikalarına boyun eğmeyen, neoliberal politikalar kapısını açmayan Yugoslavya hükümeti cezalandırılmalıydı (Chossudovsky, 2010).

2.1.1. Çatışan Tarafların Amaçları

Bosna-Hersek'li Müslümanlar'ın amaçları:

Aliya İzzetbegović önderliğindeki Boşnakların başlangıçtaki amaçları 1991 yılında Hırvatlar ve Sırp'lar arasında yapılan gizli bir antlaşmayla paylaşılan Bosna-Hersek cumhuriyetlerinin rafa kaldırılması ve yerlerinden edilecek olması endişesi ile Yugoslavya dan kopmak isteyen Hırvatların da desteğini alarak referandum yapılması idi. Bunun yanı sıra üniter bir yapıya sahip bir Bosna-Hersek devleti kurmak ve bu devlet içerisinde özerklik isteyen Sırp'lara bu hakkı tanımamaktı, nitekim bu politikanın Sırp şövenizmini artırdığı da söylenebilir (Bora, 1999). Cumhuriyet içindeki Sırp'lar bu isteğe Sırbistan anavatanından ayrılmak istememeleri gereğince itiraz ettiler. Sırp'ların bu tutumuna rağmen 3 Mart 1992 tarihinde sadece Hırvatların ve Boşnakların oy kullandığı bir referandum gerçekleştirildi ve

bağımsızlık kararı halk tarafından onaylanmış oldu. Bağımsızlık kararı Türkiye tarafından derhal tanınırken ABD , AB ve diğer ülkeler bir süre tereddüt etti ancak bu kararı daha sonraki zamanlarda tanıdılar.

Boşnakların amacı bağımsızlıktı. Uluslararası zeminin de giderek lehine ilerlemesi (SSCB'nin dağılması , soğuk savaşın sona ermesini takiben doğu Avrupa ülkelerinin teker teker bağımsızlıklarını kazanması) gibi nedenlerle, Bosnalı Hırvat ve Boşnakları bağımsızlık düşüncesi için cesaretlendirmiştir. Ayrıca Bosna'nın statüsünün uluslararası hukuk açısından bir süreliğine askıda tutulması talebi Avrupa Topluluğu tarafından reddedilip hemen referanduma gidilmesi gerektiğini bildirmeleri üzerine Aliya İzzetbegović önderliğinde bu politikayı Yugoslavya'ya rağmen hayata geçirmeye karar vermişlerdir.

Bosnalı Hırvatların amaçları:

Hırvatların durumu, çatışma evrelerinin düz , çizgisel bir doğrudan ibaret olmadığı ve tarafların ilerleyen zaman ve değişen koşullar içerisinde nasıl taraf ve plan değiştirdiklerinin en bariz örneğidir. Çatışma esnasında taraflar amaç ve taraf değiştirirler, karşı tarafın ne kadar esnek olduğunun anlaşılabilmesi sonucunda uzlaşmaya gidebilirler nitekim Hırvatlar, Sırlarla böyle bir koalisyon içerisine girmiştir.

Yugoslavya'nın dağılma sürecinde önemli yapı taşlarından biri olarak kabul edilen Hırvatlar da anavatana bağlanma düşüncesi ile ilk başlarda Müslümanlarla birlikte hareket etmişlerdir ancak daha sonra çatışmanın boyut değiştirmesi ile Hırvatlar da Sırlardan aşağı kalmamış ve çatışma içerisinde taraf değiştirerek Müslümanlara karşı saldırılar gerçekleştirmişlerdir (Davutoğlu, 2009)

Sırların amaçları

Çatışmanın amacı her zaman rasyonel olmaz ancak öncelikle rasyonel amaca bakmak lazım, çatışmanın rasyonel amacına taraftar toplayabilmek için çatışan taraflar subjektif amaçlarla kolektif bir uyum oluşturmaya çalışırlar . Subjektif amacı anlamak için çatışmanın duygusal ve bilinçaltı boyutuna bakmak lazım aşağıdaki örnek Sırların rasyonel amaçları olan Bosna-Hersek'i işgalinin altında yatan subjektif amacı açık bir şekilde ifade etmektedir.

Tarihsel, dinsel ve etnik sebeplere atıfta bulunanların ortaya koyduğu argümanlara göre bir anlatı benimseyecek olursak, *Sırların 1389 yılında Kosova Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'na yenilmesi ile başlayan bir Türk(Müslüman) düşmanlığı başlamıştır*

(Davutoğlu, 2009). İddialara göre Kosova Savaşı'nda Sırp lar dışında bütün milletler savaş alanından kaçmış ve savaşın Osmanlı'nın lehine sonuçlanmasına zemin hazırlamışlardı. O tarihten itibaren Sırp lar bütün Balkan uluslarına karşı bir kin ve nefret algılaması içerisine girmişti ve zamanını bulduğunda da saldırıya geçmekten geri kalmayacaktı ve kalmadı da.

Sırp lar açısından bir diğer önemli nokta ise Boşnakları Osmanlı'nın bakiyesi olarak görmeleri ve Osmanlı'nın Balkanlara yerleşmesinden sonra Müslüman olan Boşnakların Osmanlı'nın mülkiyet yasasından yararlanarak Balkanlarda refah ve zenginlik içerisinde yaşayan bir ulus olması düşüncesinin yarattığı olumsuz arka plandır (Davutoğlu, 2009).

Sırp ların bir diğer ve beklide en önemli amaçları da şudur ki o da: “Büyük Sırbistan” ı kurmaktır. Bu amaç için yapılacak her eylem atılacak her adım kutsaldı ve bunu yapmaya karar vermişlerdi.

Çatışmalardaki bir diğer önemli obje olan “ meseleler “ den bazıları olayı doğrudan yansıtırken bazılarının altında yatan gerçekler zamanla ortaya çıkar . Sırp ların görünürdeki amacı her ne kadar Bosna'nın bağımsızlığını engellemek olsa da yukarıda da değindiğimiz gibi asıl önemli mesele yıllardır Sırp ların Boşnaklara beslediği etnik ve dinsel kin ve nefretten ibaret olduğu görülmektedir.

Üçüncü Ülkelerin Amaçları:

Bu ülkelere öncelikle Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin politika ve amaçları ile başlanacaktır. Çünkü bu çatışmadan sonra AB politikalarının geçirdiği evrim ve sorunun coğrafi olarak odağında bulunması hasebiyle diğer ülkelerden daha önemli bir pozisyonda bulunmuşlardır. Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında bu çatışmanın taraflarını destekleme ve hangi tarafta olunacağı noktasında çelişkiler yaşanmıştır (Dönmez ve Özdal, 2009). Avrupa Birliği'ni eleştirenlerin argümanlarından birisi AB'nin ortak bir dış politika yürütemediği noktasındadır. Bosna'da yaşanan olaylar devam ederken, Almanya Hırvatların tarafında yer alırken ; İngiltere ve Fransa ise Sırp ların tarafında yer almışlardır. ABD ve Nato'nun amaçlarını anlayabilmemiz için bir diğer önemli noktaya değinmemiz gerekmektedir.

2.2 Neoliberalizm ve Terörle Mücadele

1980'lerden itibaren liberal iktisadi programı savunan neoliberalizm ile, askeri tedbirleri ön planda tutan neorealizm arasında bir oydaşma-uyuşma gözlemlenmektedir. Bu oydaşma küreselleşen sermayenin hareket serbestisini sağlamak amacıyla gerçekleşmiştir (Oyan

Altuntaş,2009). Terörle mücadele ve neoliberalizm aslında bağlantısız iki kavram gibi görünse de çalışmamızın içerisinde bu iki terimin nasıl birbiri ile alakalı olduğu Bosna Krizi çerçevesinde aktarılmaya çalışılacaktır. Savaş Clausewitz'e göre, politikanın devamı olan bir araç olarak genel politik hedeflere bağımlıdır (Altuntaş-Oyan, 2009) ve terörizm de politikanın devamı olarak kullanılan bir stratejidir. Belirli politikaların uygulanması için "araç" olarak kullanılan terörizmle mücadele, Yugoslavya'nın dağılma sürecinde etkili olan neoliberal politikaların da etkisini gözler önüne sermektedir. "There is no Alternative, Başka Alternatif Yok". İngiltere başbakanı Margeret Tahtcher'in ifadesiyle dünyada serbest piyasa sisteminden yani neoliberal ekonomik modelden başka bir alternatif yoktu (Altuntaş-Oyan, 2009). Neoliberalizmin ne olduğu konusunda kısa bir tanım vermek gerekirse: Neoliberalizm, merkez ekonomilerde olgunlaşmış sermayenin krizini aşmak için çevre ekonomilere yönelttiği güçlü emperyalist uygulamalar bütünüdür ifade etmektedir (Balseven ve Önder). Neoliberal politikalar 1973 yılında yaşanan dünya petrol krizi sonrası sorun yaşayan dünya ekonomilerini yeniden canlandırmak ve yıllardır süregelen Keynezyen politikalar sonucu sermayenin azalan kar eğilimini yeniden canlandırmak amacı ile ABD'nin "imparatorluk" kurma politikasının bir tezahürü olarak dayatılmıştır. Neoliberalizmin kavramsal anlatısına derinlemesine girmeksizin Bosna Krizi'nde bu uygulamaların ne tür sonuçlar doğurduğu tezi üzerinde durulacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri Merkezi Haber Alma Teşkilatı (CIA)'nın Balkanlar'da yaşanan çatışmada Yugoslavya'nın dağılma sürecini destekleyen müdahalelerde bulunmuştur. Bu destekleme doğrudan metodlarla olmamış ve El-Kaide militanlarının müslüman direnişçileri desteklemesi aracılığıyla gerçekleşmiştir (Choussudovsky,2010). Neoliberal politkaların hayata geçirilmesi için uluslararası ortamda meydana gelen değişikliklerden yararlanma ve bu değişiklikleri bizzat oluşturma ABD'nin soğuk savaş sonrası politikalarında bariz bir şekilde görünmektedir. ABD'nin Bosna'daki varlığı, daha sonraki yıllarda Irak ve Afganistan'daki varlığının sebepleri ile paralellik göstermekteydi. Bu amaç doğrudan veya dolaylı olarak uluslararası ekonomik sistemde neoliberal politikaların varlığını güvence altına almak ve bu politikanın hayata geçmesi için risk oluşturabilecek ülkeleri de gözetim altına almaktı. Bu sebeplerden dolayı bu ülkenin bağımsızlığı desteklenmiş ve neoliberal politikaların ilerlemesi sağlanmıştır.

2.3 Ulus İnşası Projesi

“Bosna-Hersek’teki iç savaş,

Soğuk Savaş sonrasındaki dünyada en büyük dert.

Sadece yeni dünya düzenince çözülemediği için değil,

O düzenin mahiyetinin en çıplak ifadesi olduğu için” (Bora,1999).

Ulus inşası projesi, ABD’nin ikinci dünya savaşı sonrası yeni stratejisiydi ve bu proje hiç te iyi huylu bir proje değildi. Çünkü bu proje, uygulanan bölgelerde amerikan etki alanının oluşturulması projesiydi. Bu projeyi hayata geçirirken de terör örgütlerini kullanmak, bu staretejinin temel noktalarının başında gelmekte idi. Ulus inşası projesi şüphesiz ulusları dağıtmadan olmazdı ve Yugoslavya dağıldıktan sonra bir çok ulus inşa edilmişti. Bu proje üç ana nokta üzerinden gerçekleşmekte idi. Birincisi, ekonomik (Dünya Bankası ve İMF politikaları aracılığıyla) ikincisi, siyasal ve üçüncüsü de askeri müdahaleler(Nazemroaya, 2012, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=28662>, 16 Nisan 2012 tarihinde erişildi). Ulus inşası projesi bütün dünyada neoliberal politikaların uygulamaya konmasına yönelik çıkarlarını hayata geçirmek için kullandığı politika olarak adlandırılabilir.

Askeri müdahaleler “empire building” projesi kapsamında neoliberal politikalar kadar sıklıkla kullanılan bir argüman olarak tarihteki yerini almıştır ve son yıllarda yaşanan “Arap Baharı” furyası da yine bu politikanın tezahürleri arasında gösterilebilir. Bosna’da yaşanan kıyıma dur! Demeyen/diyemeyen Batı, çatışmanın seyrinin aldığı boyut neticesinde olaya müdahale etmiş ve bir kurtarıcı gibi dahil olup çatışma sonrası düzenlemelerde başat rol oynamıştır. Sovyetler Birliği’nin dağılmasını takip eden süreçteki rejim değişiklikleri, “renkli devrimler” ya da direkt askeri müdahaleler aracılığıyla gerçekleştirelmıştır. Aynı zamanda bu askeri müdahaleler “ demokrasi ve insani yardım adı altında yapılmaktadır”. Bu işgalci askerler “arabulucu” sıfatı adı altında Bosna da olduğu gibi ya da Afganistandaki ISAF güçleri gibi, bölgede güvenliğin ve istikrarın sağlanması amacı ile bulunmaktadır. Bu müdahalelerin altında yatan gerçek neden ise işgal edilen ülkelerin modern kolonilere dönüştürülmesi ve amerikan imparatorluğunun bir parçası haline getirilmesinden başka bir şey değildir. İşgal edilen bölgelerde kurulan “geçici federal kuvvetler” ise ne hikmetse hiç geçici olmamıştır ve yine bu sürece hizmet etmişlerdir. Örneğin 1999’dan günümüze kadar UNMİK halen Kosova’da bulunmaktadır

(Nazemroaya,2012,<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=28662>,

Nisan 2012 tarihinde erişildi). Aynı zamanda bu bölgelerdeki kamusal kurumlar ve alanlar özelleştirilmiştir. Neokolonyal bölgeler haline getirilmişlerdir. Terörle mücadele ve demokrasi getirilmesi gibi nedenlerle müdahale edilen ülkelere dayatılan politikalar Bosna-Hersek'te de uygulanmıştır ve bu ülke tabiri caizse yeniden dizayn edilmiştir. Nato'nun Bosna müdahalesi göstermiştir ki Yugoslavya dağılmıştır ve bu bölge de Batı'nın ekonomik sistemi içerisine "askeri-insani müdahale" aracılığıyla dahil edilmiştir (Solovyov, 2010, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=20832>, 16 Nisan 2012 tarihinde ulaşıldı).

2.4. Dayton Anlaşması ve Hukuki Zemin

Terörle mücadelede hukuk, sosyal grupları krimanilize etmek ve denetim altına almak için kullanılmaktadır (Paye, 2009). Aynı şekilde Bosna bunalımını bitiren anlaşma olan Dayton anlaşması da yaşanan olayların sonucu ve nedeni olması nedeniyle önemlidir. Sonucudur, çünkü bu anlaşma ile çatışmalar sona ermiş ve Bosna-Hersek federatif yapılara ayrılmıştır; nedenidir, çünkü çatışmanın çıkması ve bu noktaya gelmesinin altında yatan sebepler bu anlaşma ile hukuki bir zemine oturtulmuştur. Hukuk ve terör kelimelerin yan yana gelmesi, terör ve terörist eylemlere bir ket vurma, engelleme çıkacağı sonucunu doğmasını beklememize yol açarken son zamanlarda ortaya çıkan yasalar ve devletlerin uluslararası ortamda aldığı kararlar, terörist eylemleri önlemekten ziyade terörle mücadele kisvesi adı altında toplumlara şekil vermek ve denetlemek için kullanılmaya başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde yürürlüğe giren *Provide Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism* (Terörizmi Önlemek ve Durdurmak İçin Uygun Araçların Tedarik Edilmesi) adlı yasa polise ve istihbarat servislerine terörle mücadelede yeni yetkiler verirken, terörle ilişkili olduğunu düşündüğü kişiyi de tutuklama yetkisi vermektedir (Paye, 2009). Aynı şekilde terör eyleminin tanımı da yine öznel kavramlar içeren tanımlarla yapılmaktadır ve karar verme mercisi olarak yargı değil yürütmenin ön plana çıkarılması gündeme gelmektedir (Paye, 2009). Bu bilgiler ışığında Dayton anlaşması da hukukun nasıl ve hangi amaçlar için kullanıldığını ve ilişkilerini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Dayton anlaşması sonucu federatif bir yapıya bürünen Bosna-Hersek'te NATO askerlerinin sayısı altmış bini bulmaktaydı ve bu askerler geçici bir süreliğine bu bölgede kalmak için yerleşmişlerdi. Yani güvenlik ve istikrar sağlandıktan sonra ülkedeki askeri güçler ülkeyi terkedeceklerdi. Ama işler bu perspektifte gelişmedi ve Bosna-Hersek uluslararası denetim altında kalmaya devam etti (Paye, 2009). Dayton anlaşması sonrasında oluşturulan askeri

düzenlemelerin çatışmaların devam ettiği yıllarda bu denli güvenli bir şekilde oluşturulmaması da yine dikkat çekicidir. Örneğin 1993 senesinde Birleşmiş Milletler aralarında Srebrenitsa'nın da bulunduğu 6 bölgeyi güvenli bölge ilan etmiştir ve bu bölgelerde bulunan asker sayısı 7 bin altı yüzdür (Vatansever, 2011). Oysa Dayton Anlaşması sonrası çatışmaların bitmesine rağmen bulunan asker sayısı yaklaşık olarak altmış bin civarındadır. Bu noktadan da anlaşılacağı gibi uluslararası güçler yüz binlerce kişinin ölmesini umursamazken, savaş sonrası oluşturulan düzenin bekasını daha fazla dikkate almışlardır.

BÖLÜM III

3.1 Farklı Açılardan Bosna Müdahalesi

3.1.1. Toplumsal Boyut

Bosna-Hersek'te büyük bir insanlık trajedisi yaşandı ve şüphesiz bunu göz ardı edemeyiz. Bosna'da nakliyecilik yapan bir kişinin şu seslenişi bizlere olayın vahim boyutunu anlatmaktadır: “ Her türlü nakliyat yapılır, diriler de ölümler de taşınır” (Çolıç, 1996). Savaşın ve yıkımın toplumsal boyutu analiz edilirken “oryantalist” bir bakış açısı geliştirmemeye gayret etmek gerekmektedir. Olayların nasıl ve neden başladığını, sonucunda hangi manevraların alındığını vurguladık ancak Bosna'lı bir çocuğun dudaklarından dökülen bu sözler “ *Askerler, çocukları küçük kueşunlarla öldürürler dimi anne!*” insanlık adına bizlere utanç kaynağı oluşturmaktadır. Bu çocuğun Bosnalı yada Sırp olması önemli değildir, önemli olan çocukların dahi bu çatışmalardan hak etmediği payı almış olmalarıdır. Ancak duygusal hislere kapılmadan olayın gerçek müsebbiplerini ortaya koymamız gerekmektedir. Sıradan insanların bu kadar acı çekmesine sebep olan şeyin ne olduğunu iyi anlamamız gerekmektedir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan en büyük insanlık felaketi olan (Bora, 1999) bu savaştan sonra oluşturulan federatif devletin bünyesinde birbirlerini acımasızca öldüren toplumlar aynı devletin çatısı altında bir araya getirilmiştir. Hırvatlar, Boşnaklar ve Sırpalar Bosna-Hersek devletin vatandaşları olarak bir arada yaşamaktadırlar. Ancak kağıt üzerinde yazıldığı kadar kolay olmayan bu hayatın devam etmesinde sorunlar yaşanmaktadır. En nihayetinde bu insanların acıları ve tarihsel hatıraları bu birlikteliği kurmaya zemin hazırlamamaktadır. Bu savaş sonucunda yaklaşık olarak 300 bin kişi hayatını kaybetmiş ve 2 milyona yakın kişi de mülteci durumuna düşmüştür (Davutoğlu, 2009). Tecavüzler ve soy devamının engellenmesi için öldürülen erkekler, çocukların acımasızca katledilmesi de yine bu çatışmanın toplumlar üzerinde nasıl bir etki bıraktığını anlamamıza yardımcı olabilecek

niteliktedir. Ayrıca bu savaş esnasında hayatını kaybeden entelektüel bilgi birikimine sahip insanlar da oluşturulacak yeni toplumun temellerinin zayıf olmasına neden olmuştur.

3.1.2. Siyasal Boyut

Nato kuvvetlerinin Sırp mevzilerini bombalamasının ardından oluşan yeni düzlemde, bağımsızlıklarını kazanan ülkeler Batı eksenine girme noktasında seri adımlar atmaya başlamışlardır. Yapılan müdahalenin amacına ulaştığı noktasında bize tatmin edici veriler sunmaktadır. Nato uçaklarının bombaladığı topraklar bir zamanlar Sovyet hakimiyet alanı olarak gösterilirken son yıllarda Avrupa Birliği üyeliğine doğru ilerlemektedirler (<http://www.aljazeera.com/news/europe/2012/03/20123123213019478.html>, 16 Nisan 2012 tarihinde erişildi). 1992 senesinde Alman Marxist Wolfgang Pohrt, Konkret dergisine verdiği demeçte:” 1991 ilkbaharında, birbirlerine görüş mesafesi içinde konuşlanmış Hırvat ve Sırp milisleri, çılgın bir halde karşılıklı ateş açıp duruyorlardı. Ama ne ölü ne de yaralı vardı. Çünkü her iki taraf da esasen çaresizlik ve öfkeden ötürü, havaya ve rastgele ateş ediyorlardı. Ancak taraflardan birine, karşı tarafın insanlarına ateş açmaları halinde cennete kavuşabilecekleri öğretilincedir ki, bu tutukluluklarını yitirdiler. Bu cennet, uluslararası platformda tanınma, askeri destek, iktisadi yardım Avrupa Topluluğu üyeliği, milyarlık kredilerdi” (Bora, 1999). Sırbistan politikalarında meydana gelen bariz değişiklikler sonucu Srebrenitsa’da yapılan katliamlar için özür dilemiş ve yapılan anma törenlerine de katılmışlardır. Bosna-Hersek federatif bir yapılanma içerisine bürünmüş ve devlet kurumlarını serbest piyasaya uygun şekilde dizayn etmiştir. Bosna-Hersek ve Kosova potansiyel aday statüsünde iken, Karadağ ve Makedonya ise aday ülke statüsündedirler. Müdahalenin ardından ABD hem Balkanlarda hem de Karadeniz havzasında etkili olmaya başlamıştır.

3.1.3. Ekonomik Boyut

2.2 milyonluk nüfusu ile

Bosna-Hersek kalifiye elemanları

ve düşük iş gücü maliyeti ile yatırımlar

için uygun bir ülkedir.(Sobutay ve Akgün, 1998)

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya ve Japonya'ya uygulanan politkaların bir benzeri de yine Yugoslavya'nın ardılları olan ülkelere uygulanmıştır. Bosna-Hersek'teki ekonomik düzen değiştirilmiş ve serbest piyasa sistemine geçmesi için adımlar atılmıştır. Bosna Anayasası yeniden yazılmış ve merkez bankasının başkanı dahi Washington tarafından atanmıştır

(Nazemroaya,2012,<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=28662>, 16 Nisan 2012 tarihinde erişildi).. Ekonomik açıdan önemli bir diğer nokta da enerji nakil hatlarının güvenliğini sağlamak ve Rusya'nın etkisini azaltmak için bu ülkeler üzerine politikalar izlemesidir. Çatışmanın başlamasından önce Yugoslavya'ya yapılan yardımların kesilmesi tehdidinin olduğunu belirtmiştik. Daha sonraki süreçte ise, çatışmanın kızışması için “*The National Endowment for Democracy*” aracılığıyla muhalif kesimler desteklenmiş, öğrenci hareketleri ve ayrılıkçı gruplar finanse edilmiştir (Jay, 2006, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=2138>, 16 nisan 2012 tarihinde erişildi). Savaşın sonra Dünya Bankası'nın bir kolu olan IFC aracılığıyla ABD, içinde Bosna-Hersek'in de bulunduğu 16 ülkeye özel sektörü desteklemek amacıyla 40 milyon \$ yardımda bulunmuştur (Sobutay ve Akgün, 1998). Yine Kosova da yapılan İMF yardımları aracılığıyla neoliberal sistem içerisindeki yerini almıştır ve Batı ekonomik modeline tabi olmaya başlamıştır (<http://www.usakgundem.com/haber/71190/imf-heyeti-kosova-39-da.html>

, 16 nisan 2012 tarihinde erişildi). Yapılan değişikliklerin ardından yüzünü Batı'ya dönen bu ülkeler artık alternatif bir ekonomik model yerine neoliberal ekonomik sistem içerisinde varlıklarını idame ettirmeye başlamışlardır. İstenen ve arzulanan gerçekleşmişti, artık Balkanlar da Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin hamiliğine girmiş ya da daha nazik bir dille söylemek gerekirse yol arkadaşı olmuşlardı. AB'ye uyum yasaları çerçevesinde birçok yasa çıkarılan bu ülkelerden Kosova ve Karadağ şu an AB'ye üye olmamalarına rağmen Euro kullanan ülkeler arasına dahil olmuşlardır bile (Vatansever, 2010). Bosna-

Hersek'te işsizlik oranları %45 seviyesine yükselmesine rağmen serbest piyasa uyum reformları ciddi bir gayretle hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Bosna milli marşı yazarı Latiç Dayton Anlaşmasını şu kelimelerle ifade etmektedir: " *Dayton, Bosna'nın Lozan'ıdır*".

BÖLÜM IV

SONUÇ

Sovyetler Birliği dağılmış, Berlin Duvarı yıkılmış ve Dünya'da egemen-hegemon güç olarak tek ülke Amerika Birleşik Devletleri kalmıştı. Bosna'daki çatışmanın başlaması tam da bu yıllara denk gelmişti. Ekonomik açıdan uygulanan politikalara direnen ülkeler yıllar boyu askeri müdahaleler ve uluslararası örgütler aracılığıyla bir şekilde yola getirilmeye çalışılıyordu ve bu politikaların uygulanması için her türlü argümana başvuruluyordu. Bosna'da yaşanan çatışmalar ve sonrasında yapılan NATO müdahalesi göstermiştir ki medya ve entelijansiya tarafından ortaya atılan haberler ve yorumlar her zaman gerçekleri yansıtamamaktadır. Etnik olarak adledilen bu çatışmanın Sırp ve Hırvatların sanki sadece farklı etnik kökenlere sahip oldukları sebebiyle birbirlerini öldürdükleri algısına sahip olmamıza sebep olmaktadır. Oysa bu iki topluluktan bir çok kişi kendisini ne Sırp ne de Hırvat olarak adlandırıyordu. Kendilerini Yugoslav olarak değerlendiriyorlardı (Fenton, 2001). Medyanın Bosna'da yaşananlar hakkında – bu olayın üzerinden yıllar geçmesine rağmen- hala etnik ve dinsel etkenlere atıfta bulunması da bizlerin bu olay hakkında sağlıklı yorum yapabilme hakkımızı kısıtlamaktadır. Yapılan yorumların "banal milliyetçilik" uygulamalarından ileri gitmemesi de yine yanlış tespitler yapmamıza zemin hazırlamaktadır. Askeri müdahaleler ve neoliberalizmin yayılmasını birbirlerine olan yakın ilişkisinin en bariz örneklerinden birini teşkil eden Yugoslavya'nın dağılma süreci ekonomi ve terör kavramlarının nasıl bir etkileşim içerisinde olduğunu da gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak, soğuk savaş sonrasında Balkanlar ABD ve BATI için büyük bir öneme sahipti ve bu coğrafya üzerinde etkili olan güç te Yugoslavya idi. Yugoslavya'nın içerisinde barındırdığı etnik ve dini farklılıkları kullanarak, Yugoslavya, küreselleşen dünya sistemine entegre edilmiştir. NATO, askeri müdahaleler aracılığıyla bir ülkeye, birçok halka daha "*barış ve demokrasi*" getirmiştir. Son zamanlarda Yugoslavya'dan kopan ülkelerin izlediği politikalar "neoliberalizm ve terör" kavramlarının aynı potada nasıl eritildiğini bizlere göstermektedir ve bu çatışma esnasında hayatını kaybeden yüzbinlerce insanın yakınlarının yaşadığı dram sonrası bu yeni sisteme kucak açmışlardır!

KAYNAKÇA

- 1- FENTON, Steve, ETNİSİTE, Irkçılık, Sınıf ve Kültür, çev. Nihat Şad, Phoenix Kitabevi, Ankara, 2001
- 2- CHOSSUDOVSKY, Michel, Amerika'nın Terörizme Karşı Savaşı, çev. Alpaslan Işıklı, İmge Kitabevi, 2010
- 3- ÇOLİÇ, Velibor, Bosnalılar, çev. Esin Talu- Çelikan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996
- 4- ALTUNTAŞ OYAN, Ekin, Terörizme Karşı Savaş Stratejisi, Hegemonyası Zayıflayan ABD'nin Yeni Mekan Düzenleme Aracı, İmge Kitabevi, Ankara, 2009
- 5- PAYE, Jean-Claude, Hukuk Devletin Sonu, Olağanüstü Halden Diktatörlüğe terörle Mücadele, çev. G. Demet Lüküslü, İmge Kitabevi, Ankara, 2009
- 6- SOBUTAY, Tülay, AKGÜN, Cem, Bosna ve Hersek Ülke Etüdü, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul, 1998
- 7- BORA, Tanıl, Bölgeler Sorunlar, Bosna Hersek, Yeni Dünya Düzeninin Av Sahası, Birikim Yayınları, İstanbul, 1999
- 8- DÖNMEZ, Rasim Özgür, TELATAR, Gökhan, Küreselleşen Dünyada Avrupa Birliği, Phoenix Kitabevi, Ankara, 2008
- 9- DAVUTOĞLU, Ahmet, Stratejik Derinlik, Küre Yayınları,
- 10- BALSEVEN, Hale, ÖNDER İZZETTİN, Türkiye'de Kamu Kesiminde Neoliberal Dönüşüm.
- 11- YAPICI, İrem Merve, Bosna Hersek'te Gerçekleştirilen Askeri Müdahalenin Uluslararası Hukuktaki Yeri, Uluslararası Hukuk ve Politika Cilt 2, No: 8 ss.1-24 2007
- 12- VATANSEVER, Muzaffer, Zamanın Unutturamadığı Dram Srebrenitsa, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, USAK Analiz, No: 10, Temmuz 2011
- 13- VATANSEVER, Muzaffer, Balkanların Ekonomik Potansiyeli: 20 Yıllık bir Evrim, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Ekim, 2010
- 14- İMF Heyeti Kosova'da, <http://www.usakgundem.com/haber/71190/imf-heyeti-kosova-39-da.html>

- 15- Dru Oja Jay, **The Origins of the War in the Balkans Media Disinformation on Slobodan Milosevic,**
<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=2138>
- 16- Mahdi Darius Nazemroaya, **Post-War Constitutions: Privatization and Empire-Building,** <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=28662>
- 17- Serbia moves closer to EU membership,
<http://www.aljazeera.com/news/europe/2012/03/20123123213019478.html>
- 18- Vyacheslav Solovyov, **Fifteen Years Ago: Lingering Echo of Bombings in Bosnia,**
<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=20832>
- 19- Mahdi Darius Nazemroaya, **Post-War Constitutions: Privatization and Empire-Building,** <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=28662>
- 20- Tayyar AYDIN , Neden ve Sonuçları ile Yugoslavya İç Savaşı , Stratejik Araştırmalar Dergisi
- 21- Willam Mc. Neill , Dünya TARİHİ Cilt II, İmge Kitabevi, Ankara,2008